

2026-01-28

RUN/16/2026

Mattias Åkerberg
Kultur och bildning
Tfn: 063-14 67 06
E-post: mattias.akerberg@regionjh.se

Region Jämtland Härjedalen

Förslag: Svar på remiss [Nytt statsbidragssystem och nya villkor för folkhögskolan (25/00704)] (RUN/16/2026)

Yttrande

Remissyttrandet har beretts i dialog med rektorer för Birka och Bäckedals Folkhögskola, Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation (OFI) och Rörselefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Region Västernorrland samt öppen frågestund med Folkbildningsrådet.

Inledning och övergripande sammanfattning

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på det språkbruk med vilket Folkbildningsrådet beskriver folkhögskolans betydelse och demokratins naturliga roll i folkbildningen. Region Jämtland Härjedalen vill på så vis bekräfta att vi ser ambitionerna med de nya villkoren och kommer i remissyttrandet snarare visa på att de riskerar innebära olika förutsättningar beroende på var i landet de appliceras och storleken på folkhögskolorna.

Region Jämtland Härjedalen verkar i ett län med stora geografiska avstånd och gles befolkning. Förutsättningar som utgör en betydande del av vår unika livsmiljö men som också skiljer sig mycket från storstadsregionernas tätbefolkade områden, kortare avstånd, omfattande kollektivtrafik och andra samverkansmöjligheter med både kulturaktörer och arbetsgivare.

Region Jämtland Härjedalen vill peka på att liktydighet under ojämlika förhållanden inte innebär likvärdighet, utan att olikheter snarare kräver flexibilitet och anpassningsbarhet för att uppnå jämlika villkor, i hela landet. Förutsättningar som erbjuder en deltagare med 20 mil till sin folkhögskola samma möjligheter att tillgodogöra sig en personlig utveckling och att få vara en del av folkbildningens demokratibärande bildningsform och naturlig del av länets kulturella infrastruktur.

Förutsättningar som kräver villkor som gör det möjligt för små folkhögskolor att bibehålla sin lokala förankring, sitt fulltecknade internat och sin egen särprägel. Villkor som erbjuder möjlighet till fortsatt nära samverkan med små professionella aktörer och arbetsgivare, som kanske inte erbjuder volymer av arbetsplatsförlagt lärande men likväl en ofrånkomlig kvalitet. Villkor som erbjuder möjlighet till regional utveckling under andra förutsättningar än de storstadsnära.

På det stora hela ser Region Jämtland Härjedalen potential i de nya villkoren, under förutsättning att de anpassas efter regionala förutsättningar, skolornas storlekar, en administrativ proportionalitet och undantag där externa förutsättningar saknas. Samt att kraven vägs till fördel för bevarande av folkhögskolans särart och bildningsform där tvetydiga tolkningar går att göra.

Nedan kommenteras de olika avsnitten i remissen. Rubriksättningarna och numreringarna hänvisar till motsvarande avsnitt i remissen.

1.2 Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen – Demokrativillkor

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på de tydligare demokrativillkoren men vill uppmärksamma att de ökade kraven på att säkerställa samverkanspartners interna processer riskerar att leda till en oproportionerlig kontrollapparat. Det är av vikt att demokrativillkoren tillämpas på ett sätt som styr mot rättssäkerhet utan att skapa oproportionerlig administrativ börda, särskilt som den absoluta majoriteten av all samverkan sker i samsyn med demokrativillkoren redan idag.

2. Kvalitet i folkhögskolan

Regionen instämmer i skrivningen om folkhögskolans självständighet, pedagogiska idé och bildningsmiljö, och anser snarare att det är värden som skulle tjäna på att genomsyra villkoren tydligare. Ökade administrativa krav och minskade möjligheter till pedagogisk flexibilitet riskerar snarare begränsa kursutbudens bredd och variation, särskilt inom estetiska och kulturfrämjande utbildningar, något som mer specifikt utgör viktiga delar av Jämtland Härjedalens identitet och attraktionskraft.

2.2 Verksamhetens kvaliteter

Folkhögskolornas kultur- och kompetensförsörjning utgör en självklar del av regionens samhällsnytta och en nyckelroll för digitalt lärande i länet, med stora geografiska avstånd och omskrivs i såväl den Regionala Utvecklingsstrategin som den Regionala Kulturplanen. Region Jämtland Härjedalen vill betona att digitalisering och distanslösningar inte står i motsatsförhållande till kvalitet, utan är tvärtom en väg till att kunna erbjuda det till fler.

Folkbildningsrådets förtydligande om styrelsens respektive rektors ansvar är välkommen, men Region Jämtland Härjedalen efterfrågar en nationellt enhetlig kunskapsram för vad som krävs av styrelsen samt ett förtydligande kring om rektorsutbildningen ska vara folkhögskolespecifik eller motsvara ordinarie rektorsutbildning.

2.2.2 Bildningsmiljö

Region Jämtland Härjedalen välkomnar att internatets pedagogiska betydelse lyfts fram. I en gles region som vår möjliggör internatet en rekrytering från ett större geografiskt område och en möjlighet att stärka deltagarnas sociala och demokratiska förmågor samt skapa en sammanhållen bildningsmiljö som inte går att ersätta med dagundervisning. För att kunna fortsätta främja internatets unika karaktär och möjligheten att bevara denna bildningsmiljö anser Region Jämtland Härjedalen att dess betydelse tydligare bör speglas i den statliga finansieringen. Vidare bör kravet på särskild pedagogisk bemanning skrivas fram med försiktighet eftersom internatens betydelse redan idag utgörs av deltagarledda initiativ och det demokratiska inflytande som vi gemensamt värnar. Ett krav på pedagogisk roll bör av samma anledning inkludera förslag till finansiering som inte riskerar begränsa folkhögskolornas övriga verksamhet.

3 Grundläggande villkor för att erhålla statsbidrag

Samverkan är en central del i glesbygdens bildningsinfrastruktur och ett fundament i folkhögskolans arbete för det livslånga lärandet och demokratiarbete. Skärpta krav på dokumentation och kontroll av externa parter riskerar att leda till minskad samverkan och drabba den kvalitet i utbildningar som är beroende av externa experter och kulturskapare.

3.3.1 Säte och filialer

Region Jämtland Härjedalen ställer sig tveksam till villkor som främjar ojämlika förutsättningar mellan OFI- och RIO-skolor och anser att filialer och verksamhet som tillåts skapas utanför den region som folkhögskolan har sitt säte inte tar hänsyn till OFI-skolornas förhållande till kommunallagen.

3.3.5 Folkhögskolans organisation

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på att deltagarhälsa uppmärksammas men vill uppmärksamma de hälsofrämjande insatser som görs redan idag utan dedikerade roller. Framförallt i små och personliga lärandemiljöer med närhet mellan pedagogisk personal och deltagare. Av samma anledning bör ett krav på förväntad organisatorisk kapacitet inkludera ett förslag till finansiering, för att inte begränsa folkhögskolornas övriga verksamhet. Samtidigt vill vi uppmärksamma utmaningen med kompetensförsörjning till dedikerade roller i glesa miljöer.

3.4 Systematiskt kvalitetsarbete och egen kontroll

Region Jämtland Härjedalen anser att kvalitetskrav, som risk- och sårbarhetsanalyser, internkontroller och etik- och gränsdragningsarbeten, är viktiga, men riskerar närma sig den traditionella skolans byråkrati. En utveckling som dessutom riskerar leda till att resurser flyttas från folkhögskolans särpräglade pedagogiska arbete till styrning och kontroll. Vi betonar vikten av att kvalitetskraven hålls inom rimliga gränser, för en proportionerlig utveckling och möjligheten att möta vissa kvalitetskrav med nationellt utformade mallar, automatisk uppföljning och verktyg för arkivering. Deltagare utgör primärt en förutsättning för folkhögskolornas sociala sammanhållning, dess kreativa och medskapande miljö, inte en administrativ slutprodukt.

4 Verksamhetsvillkor

Det ökade kravet på lärartäthet inom Allmän Kurs beskrivs kunna mötas med den föreslagna förstärkta finansieringen. Region Jämtland Härjedalen bedömer däremot att de borttagna kraven på lärartäthet i Särskild Kurs innebär en risk för sänkt kvalitet. Något som särskilt skulle drabba utbildningar inom kultur, hantverk och andra profilområden, som villkoren samtidigt anser sig värna. Vi vill uppmärksamma att dessa utbildningar ofta kräver nära handledning och praktiskt stöd och att ett borttaget förstärkningsstöd kan leda till att målgruppen blir mer homogen och mindre inkluderande.

Borttagandet av lärartäthet motiveras med att förutsättningarna för Särskild Kurs kan se väldigt olika ut och att det därför är orättvist att knyta ett specifikt krav på lärartäthet. Region Jämtland Härjedalen instämmer i att förutsättningarna kan se olika ut men anser att någon form av förstärkningsmodell är fortsatt relevant för att möta de unika behoven som också existerar för Särskild Kurs.

4.1 Folkhögskolans deltagare

Region Jämtland Härjedalen ser studerandeflytande som en förutsättning för folkhögskolans särart och ställer sig positiva till att skrivelsen "ge deltagare förutsättningar att besvara Folkhögskoleenkäten" mot bakgrund av att Folkbildningsrådet i dialog uttalat att det inte innebär ett krav om att deltagare också svarar på den. Däremot önskar vi att det införs möjlighet till extra stöd för att administrera enkäten i glesa miljöer och till språksvaga deltagare, och att enkäten inte förväntas konkurrera med undervisningstid.

4.2 Lärare och annan pedagogisk personal

Folkbildningsrådet menar att det ökade kravet på lärartäthet från 1,8 till 2,0 lärare per 1000 deltagarveckor på Allmän Kurs ska kunna finansieras i och med en ökad ersättning och motiverar förändringen med att snittet legat på just 2,0 med hjälp av förstärkningsbidragen. Region Jämtland Härjedalen vill uppmärksamma att det är en utmaning att finna och rekrytera behörig kompetens i glesa miljöer även om möjligheterna till ersättning finns där.

4.3.1 Undervisningstid för kurser på plats

Internatbaserade miljöer riskerar tappa flexibilitet och möjlighet till sammanhållna och praktiska segment som en naturlig del av sin pedagogiska struktur med ett maxtak för rapportering om 8 timmar per dag. Region Jämtland Härjedalen föreslår undantag för intensiva kursveckor, internatdagar och praktikintensiva block som ett sätt att tillvarata internatens unika möjligheter och förutsättningar i glesa miljöer.

4.3.2 Arbetsplatsförlagt lärande

Ambitionen att stärka kvaliteten på yrkesutbildningar genom APL är god, men Region Jämtland Härjedalen ser stora utmaningar kopplade till regionens begränsade antal branschspecifika arbetsplatser. Många arbetsgivare är mikroföretag utan kapacitet att ta emot de volymer som de föreslagna villkoren skulle kräva. Kraven om en lägsta nivå på 15% skulle innebära att 15% produktionen vid en av våra folkhögskolor skulle bli tvungen att lägga ned redan under 2027, på grund av sekretess, säkerhetsrutiner och immateriella arbetsprocesser. Därtill skulle kravet påverka utbildningar som berör småskaliga miljöer, som hantverkare i egna verkstäder och ateljéer.

Region Jämtland Härjedalen föreslår att en lägsta nivå tas bort och att man istället ser den högre nivån som en möjlighet, om de regionala förutsättningarna tillåter det. Därtill föreslås att kravet tillåts omfatta innovationshubbar, projekt och kollektiva lärandemiljöer som godkända alternativ.

4.3.3 Kursplaner

Region Jämtland Härjedalen menar att kraven på kursplan redan vid ansökningsöppning för varje Allmän och Särskild Kurs kommer att utöka den administrativa belastningen för mindre folkhögskolor i förhållande till den övriga verksamheten. Det kräver därtill en förutsägbarhet som mindre skolor är sämre rustade att hantera vid eventuella förändringar. Vidare skulle det innebära minskade möjligheter till anpassning efter söktryck och förändrade förutsättningar till samverkan. Vi föreslår att detaljkraven för kursplaner ställs i proportion till skolornas storlek.

4.3.5 Skolgemensamt arbete och lärande

Region Jämtland Härjedalen vill påpeka att förutsättningar för återkommande och kursöverskridande samverkan ser olika ut för stora och små folkhögskolor, glesbygd, tätortsnära landsbygd och tätort. Någon som skulle innebära att det inte bara slår administrativt olika på små och stora skolor, utan också praktiskt i förhållande till förutsättningar som skolorna inte råder över.

4.4 Utbildningar på distans

Region Jämtland Härjedalen har sedan länge erkänt digitaliseringen som en viktig prioritering för tillgänglighet och likvärdighet och anser att villkoren i högre grad bör beakta dess kvalitativa förutsättningar hellre än skarpare regleringar, vid ytterligare förändringar.

4.5 Samverkan

Samverkan är en central del i glesbygdens bildningsinfrastruktur och ett fundament i folkhögskolans arbete för det livslånga lärandet och demokratiarbete. Skärpta krav på dokumentation och kontroll av externa parter riskerar leda till minskad samverkan och drabba den kvalitet i utbildningar som är beroende av externa experter och kulturskapare.

4.7 Särskild kurs

Villkorsförändringen motiveras med att förutsättningar för Särskild Kurs kan se väldigt olika ut och att det därför är orättvist att knyta ett specifikt krav till andelen lärare. Region Jämtland Härjedalen instämmer i att förutsättningarna kan se olika ut men föreslår att någon form av förstärkningsmodell införs för att möta de unika behoven som också finns för Särskild Kurs.

4.10 Korta kurser

Ett deltagarantal om minst fem personer på korta kurser riskerar att drabba små folkhögskolor och glesa miljöer särskilt hårt. Regionen föreslår att villkoret antingen relateras till folkhögskolans totala årsplatser eller att möjlighet till dispens införs, särskilt för kurser som är centrala för lokalsamhällets kulturutbud.

4.11 Kulturprogram

Region Jämtland Härjedalen anser att ett tak om 200 deltagarveckor för kulturprogram riskerar begränsa folkhögskolornas publika miljöer för kulturella och konstnärliga inriktningar, samt påverka den kulturella infrastrukturen, ett breddat deltagande och en social hållbarhet, negativt. På grund av utebliven indexerad uppräknings av statsbidrag önskar Region Jämtland Härjedalen därtill att ersättning för kulturprogram höjs från två, till tre deltagarveckor, för möjligheten att erbjuda kulturverksamhet i glesbygden med bibehållen kvalitet inom ram för befintlig finansiering.

5.1 System för fördelning av statsbidrag

Region Jämtland Härjedalen instämmer i att treåriga åtaganden skapar bättre förutsättningar till långsiktig planering, men önskar att risken för en inlåsningsseffekt beaktas, om villkoren inte också lämnar utrymme för möjligheten till snabb omställning vid exempelvis förändrade samhällsbehov. Vidare efterfrågar Region Jämtland Härjedalen

tydlighet om övergången från deltagarveckor till årsplatser innebär ett tak för antal veckor per deltagare.

5.4.2 Särskilt förstärkningsbidrag

När det separata språkliga stödet försvinner och integreras i andra bidrag finns risk att målgruppen för Särskilda Kurser som saknar yrkesinriktning förändras vilket riskerar drabba folkhögskolans betydelse som inkluderande, integrerande och jämlik miljö. Region Jämtland Härjedalen föreslår att förstärkningsstödet fortsätter vara en separat post eller på andra sätt kompenseras i glesbygdsmiljöer, för en likvärdig tillgång till folkhögskolans förutsättningar för personlig utveckling.

6 Redovisning av statsbidrag

Region Jämtland Härjedalen konstaterar att även om viss årlig uppföljning kan komma att minska en aning i och med treåriga åtaganden så ser de administrativa kraven ut att öka mer för skolor med liten produktion. Region Jämtland Härjedalen anser att det är viktigt att administrativa förväntningar står i proportion till folkhögskolornas årsplatser och storlek.

Region Jämtland Härjedalen anser att strävan efter liktydig kvalitetssäkring riskerar skapa ojämförbara förväntningar på stora och små folkhögskolor, på bekostnad av likvärdighet i den primära verksamheten tillsammans med deltagare. Vårt förslag är att Folkbildningsrådet erbjuder förenklade mallar, automatiserad rapportering och säkra arkivrutiner för att säkerställa att kraven på administrativ uppföljning förblir proportionerlig.

Avslutande kommentar

Förslagen till remiss avses gälla från 1 januari 2027 men beslutas om först under hösten 2026. Region Jämtland Härjedalen vill uppmärksamma Folkbildningsrådet om de regionala beslutsprocesserna och säkerställa en rimlig omställningsperiod.